

OB PRVEM ZVEZKU MENCINGERJEVEGA ZBRANEGA DELA

Državna založba Slovenije je v okviru *Zbranih del slovenskih pesnikov in pisateljev* začela izdajati zbrano delo Janeza Mencingerja. V preteklem letu je prišla na trg prva knjiga s povestmi, ki so od 1859 do 1865 izhajale v *Slovenskem Glasniku*, v naslednjih štirih knjigah pa bodo objavljena pripovedna in satirična dela iz osemdesetih let, članki in razprave, zadnji dve pripovedni deli *Abadon* in *Moja hoja na Triglav* ter pisma. Tako bo Mencinger predstavljen kot umetniško dokaj razgibana osebnost, kot kritični presojevalec razmer v svojem času, kot mislec-iskalec in nazadnje kot človek, temeljite tekstovne pripombe urednika Janeza Logarja pa obetajo razrešiti marsikak problem Mencingerjevega ustvarjanja z estetskega, idejnega, jezikovno-stilnega in literarnozgodovinskega vidika.

Urednik, ki zbira in komentira celotno delo pisatelja, od čigar smrti se je čas pomaknil že za pol stoletja naprej, ima dosti težavno in odgovorno delo. Ugotoviti namreč mora najprej, če je takšna pozornost glede na književnikov prispevek k napredku nacionalne kulture umestna, dalje, koliko je umetnik v svojem delu uspel inkarnirati lastno miselnost in hkrati tudi odnos širšega kroga ljudi do družbenopolitičnih in kulturnih tokov v določenem času, in končno, kolikšna je estetska mera njegovega dela. Takšno ugotavljanje je pri obravnavanju slovenske literarne zgodovine še posebno važno, zakaj tu gre za književnost ljudstva, ki je bilo dolga stoletja podrejeno tako v političnem kot v gospodarskem in kulturnem pogledu. Zato je bila literarna afirmacija njegovega jezika ne samo zelo pomembna, ampak je bila do neke mere vprašanje njegovega življenjskega obstoja.

Naša književnost iz druge polovice 19. stoletja s krogom vajecev, ki jim prištevamo tudi Mencingerja, je po Prešernu in Čopu že drugič močneje deklarirala pojem slovenstva v kulturnem in s svojo, včasih že kar bojevniško dejavnostjo, tudi v političnem smislu. V primeru z ostalo Evropo se je sicer dokaj plaho dotikala svetovnonazorskih vprašanj, tem intenzivneje pa je manifestirala svoje nacionalno poreklo, od nekoliko konservativno pobarvanega folklorizma je napredovala k evropsko pojmovanemu liberalizmu, dokončno je torej razčistila nacionalni problem slovenstva in je tako doorala ledino, na kateri so nato, ob prelomu stoletja, zrasle Cankarjeve ideje.

Če tedaj gledamo na literarno prizadevanje slovenskih pisateljev kot na delo, ki ga je vseskozi spremljal nacionalni refren, in če je bilo in kolikor je bilo nacionalno vprašanje v tistem času še dominantno vprašanje za Slovence, potem je treba tudi Mencingerju priznati pomen njegovega aktivnega domoljuba. Pisatelj se je tudi že odmaknil od romantičnega folklorizma, kolikor pa tega še je, je to prej posledica njegovega kmečkega porekla in morda vpliv sočasne nemške rustikalno-romantične literature kot pa *spiritus agens* njegovega ustvarjanja. Bistvo Mencingerjeve pisateljske osebnosti je predvsem treba iskati v težnji po vsestranskem premagovanju takratnega slovenskega družbenopolitičnega in kulturnega primitivizma. V tem pa je bil širok in duhovit kot malokateri njegov sodobnik. Imel je kaj povedati; prav zato pa njegovo leposlovje tako često šepa po kompozicijski plati, ker je pisateljeva prosvetljevalna tendenca venomer prisotna. Ta težnja po osveščanju in prosvetljevanju se najočitneje kaže v njegovi satiri, zakaj ta literarna zvrst je, kar se tiče tendence, prav-

zaprav najbolj učinkovita. Zdrav estetski čut in odpor do meglenelega političnega fanatizma sta tu izražena neposredno, brez prisilnega pačenja. Njegove satire, med drugimi seveda satira na Koseskega v travestiji Prešernovega *Neiztrohnjenega srca*, na Mahničiča v *Vodniškovem Vrščacu* in na Kodra v *Čmokaljarju in Ušperni* ima še današnjemu človeku kaj povedati. Upira se namreč neživljenjski izumetničenosti, ki v taki ali drugačni obliki vedno sili na površje. Mencingerjev pomen, katerega jedro je širjenje nacionalne misli in za tiste čase prepotrebna satira na naše kulturno-estetske nazore, se tako sklada z najbolj pozitivnimi težnjami slovenske književnosti v tej polovici stoletja.

Ob vsem tem so pisateljeve filozofske ideje v *Abadonu* in deloma v *Moji hoji na Triglav* drugotnega pomena. So le bolj pisateljevo osebno iskanje kot po dani konkretnosti utrjeno prepričanje. In če danes tem idejam ne moremo v celoti pritrjevati (čeprav je pisatelj tudi tu izrazil marsikatero pozitivno kritično misel), to še ni zadosten razlog za to, da bi Mencingerja obtoževali kot konservativno usmerjenega modrijana. Nedvomno se je kot človek in kot pisatelj iskreno bojeval proti okorelosti in omejenosti v kulturi, za slovenstvo in za kakršenkoli izhod iz absurdnosti tedanjih družbenih razmer. Svojo privrženost napredku je v *Vetrogončiču* dovolj jasno izrazil z besedami: »Narodu je bolje, da se staro pred ko mogoče zatara, da dobremu ne jemlje prostora.«

Če tako gledamo na Mencingerja, potem je prav, da se je Državna založba Slovenije, čeprav nekoliko pozno, spomnila nanj z izdajo njegovega zbranega dela.

Jože Šifrer

GLASBA

V RAZMAHU KONCERTNE SEZONE

V treh zimskih mesecih — decembru, januarju in februarju — sicer pričakujemo najobilnejšo bero na naših koncertnih odrih. Vendar je bila letošnja tako bogata, kot je še ne pomnimo. Slovenska filharmonija z abonmajskimi in izrednimi koncerti, Koncertna direkcija, RTV Ljubljana, Collegium musicum — da naštejemo samo glavne prireditelje koncertov — so pripravili obilico zanimivih in pestrih večerov, tako da se celo najvnetejši ljubitelji niso mogli pritoževati nad izbiro. V tako majhnem mestu kot je naša Ljubljana deluje toliko glasbenih institucij, da smo lahko upravičeno ponosni na našo kulturno zmogljivost. Pri tem pa se včasih vprašujemo, če je takšno razmetavanje sil tudi smotrno. Za tako majhen krog odjemalcev bi bila nujna koordinacija organizacijskih naporov in bolj smotrno razdeljevanje kulturnih dobrin. Včasih namreč preveč dobrega tudi škoduje, medtem ko bi smotrna skupna akcija lahko v marsičem pomagala odstraniti najtežjo oviro našega nadaljnega kulturnega razvoja: brezbriznost večjega dela slovenske inteligence do vseh kulturnih manifestacij našega glavnega mesta.

Slovenska filharmonija je nadaljevala svoje v oktobru začete abonmajске cikluse z nadvse uspelim koncertom 8. decembra 1961, ki ga je vodil naš stari znanec — francoski dirigent Jean Fournet. Njegovo prefinjeno in sigurno muziciranje je kljub malemu številu vaj in nesrečno sestavljenemu programu uspelo navdušiti občinstvo. Wagnerjeve uverture *Tannhäuser* ne pomnimo v tako sijajni izvedbi, pa tudi Pahorjeve *Tri koncertne etude* in Françoixov *Concertino*